

İZMİR VE HAVALİSİNDE AMERİKAN SİNGER MANUFACTURING COMPANY'E KARŞI BOYKOT HAREKETİ (1910-1911)

Feyza KURNAZ ŞAHİN*

Öz

Bu çalışmanın amacı 1910-1911 yıllarında İzmir ve havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'e (SMC) karşı başlayan boykotu irdelemek olarak tanımlanır. Çalışmada Singer boykotu çerçevesinde yabancılara yönelen tepki ve bunun İzmir ve çevresindeki etkileri de incelendi. Osmanlı Devleti'nde ilk boykot 1908'de Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından ilhakı sebebiyle başladı. Bilahare Girit meselesinden dolayı 1910-1911'de Yunan boykotu ortaya çıktı. Yunan boykotunun bir uzantısı olarak 1910'da Aydın vilayetinde, Amerikan SMC'ye karşı da bir boykot zuhur etti. Boykotun sebebi şirketin çalışanlarının büyük bölümünün Yunanlı olmasıydı. İzmir Boykotaj Cemiyeti, şirketin Yunan uyruklu çalışanlarının işten çıkarılmasını istedi. SMC, Osmanlı topraklarındaki işlerinin aksayacağı gerekçesiyle çalışanlarını korudu. Neticede İzmir ve havalisinde ve bilahare Ayvalık'ta şirkete karşı boykot başladı. Boykot, Amerikan Sefareti ile Osmanlı bürokratik makamları arasında gerginliğe yol açtı. SMC'ye yönelik boykot Amerika'ya bir tepki olmaktan daha ziyade Yunan boykotu çerçevesinde değerlendirilmelidir. Çalışmanın temel kaynaklarını Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi belgeleri ve dönemin süreli yayınları oluşturmuştur.

Anahtar kelimeler: *Boykot, İzmir, Amerika, Singer Dikiş Makineleri Şirketi, Osmanlı Devleti.*

Abstract

The Boycott Movement Against the American Singer Manufacturing Company in İzmir and its Neighbourhood (1910-1911)

The purpose of this study was defined as to examine the boycott starting against the American Singer Manufacturing Company (SMC) in İzmir and its neighbourhood in the years 1910-1911. Within the frame of the Singer boycott, the reaction against foreigners and its influence in İzmir and around were also analysed in the study. The first boycott in the Ottoman State started due to the annexation of Bosnia-Herzegovina by Austria in 1908. Afterwards, the Greek boycott occurred because of the Crete issue in 1910-1911. As an extension of the Greek boycott, a boycott

---

* Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Afyonkarahisar. E-posta: fsahin@aku.edu.tr ORCID: 0000-0002-4858-1639
(Makale Gönderim Tarihi: 07.04.2021 - Makale Kabul Tarihi: 18.04.2022)

arose also against the American SMC in Aydın province in 1910. The reason for the boycott was that most of the company employees were Greek. İzmir Boykotaj Cemiyeti (İzmir Boycott Association) asked for dismissal of the Greek citizens working for the company. SMC protected its employees for the reason that its works would not be failed in Ottoman lands. Eventually, the boycott started against the company in İzmir and its neighbourhood and later in Ayvalık. The boycott caused a tension between American Embassy and Ottoman bureaucratic positions. The boycott against SMC should be evaluated in the scope of Greek boycott rather than a reaction against America. The main sources of the study were the Ottoman Archive Documents of the State Archives Department of the Presidency and periodicals of the time.

Keywords: *Boycott, İzmir, America, Singer Manufacturing Company, Ottoman State.*

Giriş

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Ekim 1908'de Bulgaristan bağımsızlığını ilan ederken Avusturya Macaristan, Bosna-Hersek'i ilhak etti. Anılan gelişmeler meşrutiyet yönetiminin karşılaştığı ilk krizlerdi. Osmanlı hükümeti durumu diplomatik çizgide protesto etti. Krizler Osmanlı toplumunda da derin tepki oluşturdu, eylemler ve protestolar yükseldi. Hükümet ve halk savaş istemiyordu¹. Çünkü Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi ve askeri zorluklar buna fırsat vermiyordu. Ülkenin iç durumu güven verici değildi. II. Meşrutiyet ilan edildikten sonra rejime karşı bazı hareketlenmeler söz konusu idi². Avusturya'nın 1878'den beri tasarladığı Bosna-Hersek'i topraklarına katma çabası Osmanlı toplumunu derinden etkiledi. Halk protesto gösterilerine başladı. Bu tepki zamanla ticari mallara yöneldi ve böylece eylem ve protestolar iktisadi boyuta ulaştı. Osmanlı kamuoyu siyasi bir harbe girmeye gerek olmadığını iktisadi harple en büyük intikamın alınabileceğini vurguluyordu³.

Boykot kısa sürede Osmanlı topraklarında yayıldı. Boykotun örgütlenmesinde Avusturya mallarının limanlara girişini sağlayan liman işçilerinin boykota destek vermesi etkili oldu. Boykot İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organları tarafından da desteklendi. Örneğin Tanin Osmanlı parasıyla zenginleşen Avusturya vapur kumpanyalarına küçük dahi olsa bir sandık bile verilmemesini telkin ediyordu. Bu örgütlenme çerçevesinde İstanbul'da kayıkçı, mavnacı, hamal ve liman işçileri yük taşıma ve indirmeyi reddederek boykotun yayılmasında etkili oldu⁴. Halkın tepkisinin ticari mallara yönelmesiyle Osmanlı kamuoyunda yeni bir eylem biçimi şekillendi. Tüketicilerin belli malları almaktan kaçınması dolayısıyla "iktisadi bir silah" olarak tabir edilebilecek boykot eylemi Osmanlı toplumunda görünür hale geldi⁵. Bu tarihten sonra Osmanlı halkı ülke için sorun ve tehdit algıladığı her durumda ekonomik boykota yönelecekti. Boykot hareketi aynı zamanda farklı toplumsal sınıflar arasında Müslüman/Türk milliyetçiliğinin yükselişine de neden oldu⁶.

¹ Çetinkaya 2015, s. 21-22; Ahladi 2008, s. 182.

² Kişi 1996, s. 68.

³ Manastırlı İsmail Hakkı ve Sirozlu Eşref Edib 1324a, s. 304; Manastırlı İsmail Hakkı ve Sirozlu Eşref Edib 1324b, s.319-320.

⁴ Elmacı 1997, s. 155.

⁵ Çetinkaya 2004, s. 13-14; Çetinkaya 2015, s. 13-14; Koraltürk 2011, s. 39-41.

⁶ Çetinkaya 2015, s. 21-22.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

Boykot hareketinin başlamasında etkili çevreler ve kuruluşlar vardı. Bu dönemin boykotlarının karakteristik özelliklerine bakıldığında boykotun iki tür cereyan tarzı vardı. İlkinde boykot hareketi yukarıdan siyasi elit yoluyla kitlelerin harekete geçirilmesi şeklinde cereyan ediyordu. İkincisinde ise farklı toplum kesimlerinin kendi özel çıkarları için mobilize olmalarıyla orta çıkıyordu. İlk hareketlenme daha ziyade milliyetçi örgütler tarafından tetiklenmekte idi. Bu anlamda 1908 Osmanlı Boykotu sırasında kendiliğinden teşkilatlanarak faaliyete geçen Boykotaj Cemiyetleri boykotların başlatılmasında öncü rolü üstlendi. Boykotaj Cemiyetlerinin yasal bir statüleri yoktu ancak birçok şehirde şubeleri bulunuyordu. Boykotaj Cemiyeti, Donanma ve Müdafaa-i Milliye Cemiyetleri gibi milli örgütler tarafından da desteklenmekte idi⁷. 1908'de Avusturya'ya karşı başlatılan boykot ülke sathına yayıldı. Bu meyanda İzmir'de de örgütlü hale geldi. Boykotaj İzmir basınında da geniş yer tuttu ve halk bu konuda mobilize edildi⁸.

Osmanlı'nın içinde bulunduğu siyasal, sosyal ve ekonomik şartlar bu dönemde boykot eylemlerini artırmıştı. Nitekim aynı dönemde Girit sorununun patlak vermesi bu anlamda önemli gelişmelere neden oldu. Girit sorunu 1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması sonrasında ortaya çıktı. Esasen XIX. yüzyılın başlarından itibaren adada isyanlar söz konusu idi. 1821 ve 1866'da çıkan isyanlar Osmanlı Hükümeti tarafından bastırılmıştı. Berlin Anlaşmasını müteakip 23 Ekim 1878'de Halepa Sözleşmesi ile Girit muhtar bir yönetime sahip oldu. Bu tarihten sonra Yunanistan'ın müdahalesi arttı. Girit Rumları adayı Yunanistan'a ilhak etmek amacıyla 1885 ve 1897'de tekrar isyan ettiler. Girit'te ortaya çıkan bu ayaklanmalar neticesinde adaya bazı imtiyazlar tanındı. Bilahare 1908'de Bosna-Hersek'in ilhakı ve Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi ada Rumlarını harekete geçirdi. Bu meyanda adada bulunan Hristiyan Rumlar adanın Yunanistan'a ilhakını savundular ve bunun için Yunanistan'a ilhak kararı aldılar⁹.

Giritli Rumlar Yunanistan'a katılmak için eylemlerine devam etti. Rumların Yunanistan'a bağlanmak için isyana girişmesi adadaki Müslüman ve Hristiyanlar arasındaki tansiyonu artırdı¹⁰. Girit meselesi milliyetçi çevrelerde tepkiler oluşturdu. Sorunun çözülememesi Yunan boykotunun başlamasına neden oldu. Bu nedenle 1909'da Yunanistan'a boykot ilan edildi. İttihat ve Terakki Cemiyeti, Girit meselesinden dolayı Yunanistan'ı sorumlu tutuyordu. Ancak Yunan makamları bunu reddetti ve bu harekete destek verilmediğini açıkladı. Bu cevap İttihat ve Terakki Cemiyetini ikna etmedi ve Yunanistan'a karşı bir boykot hareketi başladı. İzmir'de 1909'da başlayan boykote 12.000'i Girit Müslümanlarından olmak üzere toplam 20.000 kişi katıldı. Bu şekilde Yunan uyruklulara iktisadi bir savaş ilan edilmişti. Osmanlı limanlarında Yunan gemilerine boykot başladı¹¹. 9 Ağustos 1909'da İzmir Pasaport'ta bulunan kayıkçılar Yunan vapurlarından yük boşaltmaz olmuşlardı. Bununla birlikte

⁷ Çetinkaya 2015, s. 99.

⁸ Kişi 1996, s. 69-70.

⁹ Adıyeke 2000, s. 48-69; Ahladi 2008, s. 187.

¹⁰ Çetinkaya 2015, s. 69.

¹¹ Ahladi 2008, s. 188-189.

Yunan ürünleri, dükkanları ve her türlü malları boykot edildi. Boykot hareketinde özellikle titizlik gösterilen bir durum vardı. Rumlar Yunanlılardan ayrı tutuluyordu. Osmanlı hükümeti ise hareketten uzak kalıyor ve boykotçular tarafından kapatılmış dükkanları polis nezaretinde yeniden açıyordu. 1909 Yunan boykotunun başlangıcında Yunanlılara işveren yabancılara tepki oluşmamıştı. Ancak daha sonra Yunan boykotundan yabancı şirketler de etkilendi. Zira 18 Ağustos 1909'da İzmir'de tramvay şirketinde çalışan Yunanlıların işten çıkarılması söz konusu oldu. Yunan dükkanlarından alışveriş yapılması ve Yunan doktorlara gidilmesi engelleniyordu. Tütün Rejisi boykota uymadığı gerekçesiyle protesto edildi. Boykottan İngiliz ithalat şirketleri ve tüccarları da fazlasıyla etkilendi. Çünkü İngiliz mallarının alıcıları daha ziyade Yunan uyruklu idi. Yunan işletmelerine ve dükkanlarına boykot yapıldığı için İngiliz mallarının sürümü de azaldı¹².

Boykotun ikinci dalgası Mart 1910'da zuhur etti. Zira 15 Mart 1910'da Girit Milli Meclisi seçimleri esnasında Müslümanların Yunan Kralına bağlılık yemini etmemeleri kriz oluşturmuştu. Bu süreçte Mayıs ayından itibaren İzmir, Çanakkale, Trabzon ve İstanbul'da Yunanistan'a karşı yeni bir boykot başladı. Bu tarihten sonra İzmir ve havalisinde boykot olayları yoğunlaştı ve 1911 yılının sonuna kadar devam etti. Boykot esasen Yunanistan'a ve Yunan vatandaşlarına karşı başlatılmıştı. Ancak Osmanlı Rumları da boykottan etkilendi. Çünkü Osmanlı Rumlarının Yunanlılarla ilişkileri oldukça sıkıydı. Bu nedenle boykot Müslümanlar ile Gayrimüslimler arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden oldu¹³.

Yunan boykotu gün geçtikçe derinleşiyordu. Hatta Osmanlı matbuatında Yunanlılardan alışveriş etmemek için yemin etmiş olan tüccarlar ahaliye tanıtılıyordu¹⁴. Bu sırada Girit Rumları tarafından Müslümanlara karşı bir boykot hareketi başladı. Bir Rum'un bir Müslümandan alışveriş yapması yasaklanıyor, bu tembihlere uymayanların cezalandırılacağı duyuruluyordu. Osmanlı matbuatı bu durumu şiddetle eleştiriyordu. Çünkü bu durum Osmanlı topraklarında başlayan Yunan boykotundan farklıydı. Zira bir millet kendisine zarar vermiş başla bir millete karşı farklı nedenlerle boykot başlatabilirdi. Ancak aynı topraklarda doğup büyümüş, birbirine bağlı, aynı hukuka mensup, aynı vatana bağlı iki unsurdan birisinin diğeri aleyhine boykot ilanı haklı olamazdı¹⁵.

Yunanistan'a karşı başlayan boykot hareketi İzmir ve havalisinde faaliyet gösteren Amerikan şirketlerini de etkiledi. Boykotaj Cemiyetinin marifetiyle halkın örgütlenmesi şeklinde cereyan eden boykot hareketi bir süre sonra Amerikan Singer Manufacturing Company'e yöneldi. Zira şirketin acentelerinde çalışanlar yoğunlukla Yunanlılardan oluşmakta idi. 1910 yılının Aralık ayında başlayan boykot hareketi 1911 yılının yaz aylarına kadar aralıklı olarak devam etti¹⁶.

¹² Ahladi 2008, s.188-191; Yakut 2020, s. 15-16; Güneş 2010, s. 25-28.

¹³ Çetinkaya 2015, s. 69; Ahladi 2008, s.190-191; Yakut 2020, s. 18.

¹⁴ Şehbal 1326, s. 462.

¹⁵ İzmir'de yayınlanan İttihad gazetesi "*Girit Rumlarının Boykotajı*" başlığıyla Girit Rumlarının İslamlara karşı ilan ettiği boykotajı haber yapmış ve Sırat-ı Müstakim'de bu yazıyı aynen neşretmiştir. .Bkz. Matbuat-ı İslamiye 1326, s. 179.

¹⁶ BOA, HR.SYS, 56/12, 017-001, 002, 018-001, 002, 003, 019-001, 002, 003, 16 Aralık 1910.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

Çalışma 1910'da İzmir ve havalisinde Singer şirketine karşı başlayan boykotu irdelemektedir. Araştırma esas olarak Osmanlı'da Singer boykotu çerçevesinde yabancı şirketlere yönelen boykot hareketini ve bu hareketin 1910-1911 yılları arasında İzmir ve havalisindeki etkisini incelemektedir. Zira akademik yazında Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkan boykot hareketlerine ilişkin çok sayıda bilimsel çalışma bulunmakla birlikte Singer Şirketi'ne karşı başlatılmış boykotla ilgili ayrıntılı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma II. Meşrutiyet döneminde başlayan boykot hareketlerine örnek teşkil etmesinin yanında boykotun yabancı şirketlere yönelmesi sonucunda yaşanan gelişmeleri de ele almaktadır.

D) Singer Manufacturing Company'nin Osmanlı Topraklarındaki Faaliyeti

Amerikan Singer Manufacturing Company'nin Osmanlı topraklarındaki faaliyetine girmeden önce ABD'nin İzmir ve çevresindeki ticari faaliyetlerini anlamak için Osmanlı-ABD ticari ilişkilerinin geçmişinden bahsetmek gereklidir. Amerika ile Osmanlı Devleti arasındaki resmi ilişkilerin başlaması XIX. yüzyılın başlarına rastlamaktadır. Ancak ilk Osmanlı-ABD ilişkileri ticari sahada cereyan etti. ABD 1774 senesinden itibaren Osmanlı Devleti'ne temsilciler göndermeyi planladı ise de bu hemen mümkün olmadı¹⁷. ABD bağımsızlık savaşının ardından ticaretini geliştirmek amacıyla Akdeniz'e yönelme siyasetini takip edecekti. Bu amaçla 1784'den itibaren Osmanlı Devleti ile ticari açıdan ilgilenmeye başladı. 1799 başlarında ABD başkanı John Adams, bir komisyon kurarak Osmanlı ile ilişkilerin başlamasını istemişti. Fakat bu dönemdeki teşebbüsler başarılı olmadı. Yine 1799 tarihinde ABD'nin Lizbon maslahatgüzarı İstanbul'a gelerek Osmanlı ile bir anlaşma yapmak istedi ise de mevcut şartlarda bu gerçekleşmedi¹⁸.

Osmanlı-ABD ilişkileri Kuzey Afrika'da Garp Ocakları vesilesiyle başlamıştı. Zira Kuzey Afrika'da bulunan bu beylikler, Akdeniz'de ticaret yapan devletlerin gemilerine saldırarak bir tehdit oluşturuyordu. Bu süreçte ABD gemileri de bu beyliklerin yağma hareketine maruz kaldı ve ciddi zarara uğradı. Bunun üzerine ABD soruna diplomatik bir çözüm bulmak için harekete geçti. 1785'te Fas, 1795'te Cezayir, 1796'da Trablus ve 1797'de Tunus ile antlaşmalar imzaladı. Bu antlaşmalara göre, ABD ticaret gemileri bölgede serbestçe ticaret yapacak, bunun karşılığında ABD de her yıl Garp Ocaklarına vergi ödeyecekti. Bu anlaşmaların ardından Amerikan ticaret gemilerinin İzmir ve çevresinde ticareti artmaya başladı. Kaynaklara göre ilk ABD ticaret gemisi 1797 yılında İzmir'e geldi. Amerikalı tüccarlar İzmir limanına pamuklu ürünler, baharat, kahve, mum ve rom getiriyordu. ABD'nin Türkiye'den aldığı mallar arasında pamuk, yün, Arap zamkı, sünger ve Türk halısı gibi ürünler bulunmaktaydı. İzmir ve çevresinden ise afyon ve kuru meyve satın alıyorlardı. Amerikalı tüccarların afyon ticareti büyük kâr getiriyordu¹⁹.

Cezayir'in Osmanlı'ya ödediği yıllık vergiyi İstanbul'a ulaştıran ABD'li deniz subayı Kaptan William Bainbridge, 1800'de Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa ile

¹⁷ Açıkşes 2002, s. 542.

¹⁸ Köprülü 1987, s. 929.

¹⁹ Erhan 1998, s. 457-459; Kara 2006, s.35-36; Köprülü 1987, s. 929-930.

İstanbul'da bir görüşme yaptı. Bir ABD firkateyninin İstanbul'a ilk gelişi bu dönemde İstanbul'da bulunan İngiliz seyyah Edward Daniel Clarke tarafından şu şekilde anlatılmıştı;

“Bir Amerikan firkateyninin gelişi İstanbul'da yalnız Türkler arasında değil buradaki bütün kordiplomatikte de büyük bir heyecana sebep oldu. Bir Amerikan firkateyninin limana demirlediği haberi hükümete erişince, Türkler bu memleketin nerede bulunduğunu ve kimin bayrağını selamladığını anlamaktan aciz kaldılar. Bu hususun halli ve gelen yabancının nasıl kabul edileceği büyük bir zaman kaybına neden oldu. Bu arada biz gemiye giderek kaptanı ziyaret ettik. Onunla oturduğumuz sırada Türk hükümetinden bir haberci gelerek Amerikanın yeni dünyada olup olmadığını sordu. Müspet cevap alması üzerine burada büyük bir samimiyet ve hürmet göreceğini kendisine bildirdi”²⁰.

Albay Bainbridge 30 Aralık 1800'de İstanbul'dan ayrıldı. Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa, iki devlet arasında bir anlaşma yapmaya hazır olduğunu, Osmanlı Devleti ile ticaret ve dostluk antlaşması yapmak üzere ABD Başkanı Adam's tarafından görevlendirilen Lizbon'daki ABD Ortaelçisi William Laughton Smith'in bir anlaşma yapmak üzere gelmesi halinde himaye edileceğini bildiren bir mektubu Albay Bainbridge'ye verdi. ABD'nin kendi iç meseleleri ve Osmanlı'nın ağır bir savaş döneminde olması sebebiyle bu temaslar bir sonuca ulaşmadı²¹.

1804 yılından itibaren ABD, Osmanlı ile münasebetlerini hızla artırmaya başladı. Bu süreç içerisinde Osmanlı'ya firmalar aracılığıyla temsilciler gönderdi²². Amerikan tüccarların Anadolu'ya ilgisi artınca, ABD yönetimi, Osmanlı Hükümeti tarafından tanınmasa da İzmir'de bir konsolosluk oluşturdu ve 1802'de tüccar David Steaward'ı konsolos olarak İzmir'e gönderdi. 1811 yılında yine İzmir'de Woodmas&Offley isiminde ilk Amerikan ticaret odası kuruldu. Bilahare ticaret odası sayısı arttı ve 1827'de İzmir'de faaliyet gösteren Amerikan ticaret odalarının sayısı üçe çıktı²³.

Bu süreçte ABD yönetimi ticari ilişkileri daha da geliştirmek için Osmanlı hükümeti nezdinde resmi ilişkilerin kurulması için çaba harcadı. Osmanlı-ABD arasındaki resmi görüşmeler ancak 1820'lerde başlayabildi²⁴. Bu dönemde çıkan Yunan ayaklanması sırasında, Osmanlı Devleti bütün Avrupa'yı karşısında buldu. Özellikle 27 Ekim 1827'de Navarin'de Osmanlı donanmasının Avrupa donanması tarafından tahrip edilmesi nedeniyle Osmanlı Devleti Amerika'ya yaklaşma siyaseti izledi²⁵. Çünkü hükümet bir yandan Avrupa dışında bir müttefik aramaya ve diğer taraftan da kaybettiği donanmasını yeniden dış yardımla hızlı bir şekilde kurmaya çalışıyordu. Ayrıca bu dönemde silah imalatı olmayan Osmanlı Devleti silah eksikliğini gidermeyi de düşündü²⁶.

---

²⁰ Köprülü 1987, s. 929.

²¹ Köprülü 1987, s. 929.

²² Köprülü 1987, s. 929-930.

²³ Erhan 1998, s. 457-458.

²⁴ Fendoğlu 2002, s. 192-193.

²⁵ Kurat 1959, s. 15.

²⁶ Fendoğlu 2002, s. 192.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

Bu kapsamda Osmanlı hükümeti ABD'nin ısrarcı tutumu karşısında iki devlet arasında bir anlaşma yapılmasına razı oldu ve Amerikan heyetiyle 1829'da müzakerelere başlandı. Bu çabalar sonucunda 7 Mayıs 1830 (14 Zilkade 1245)'da "Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması" imzalandı²⁷. Antlaşma giriş, dokuz madde, sonuç ve gizli bir maddeden oluşuyordu. Buna göre ABD, ticarete "en ziyade müsaadeye mazhar devlet" statüsü kazandı. Ülkeler karşılıklı olarak konsolosluk açacaktı. Ayrıca Amerikan ticaret gemileri Osmanlı Devleti'ne ait limanlardan yararlanma hakkı kazandı. Amerikan vatandaşlarına işledikleri suçlarla ilgili yargılama esasları getirildi. Antlaşmaya göre Amerikan elçi veya konsolosları Osmanlı tebaasını koruma altına alamayacaktı. Amerikan şirketlerinin Osmanlı topraklarındaki faaliyetleri 7 Mayıs 1830'da imzalanan "Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması" sonrasında arttı²⁸.

Singer Manufacturing Company bir Amerikan şirketi olup, Osmanlı topraklarındaki faaliyetlerini Osmanlı-ABD ticari ilişkilerinin başlamasından sonra geliştirmişti. Şirket, Osmanlı pazarına 1880'lerde girdi. Zira Avrupa'da seyreden ekonomik bunalım, Amerika ve Avrupa piyasalarının doygunluk düzeyine ulaşması, şirketi 1880'de Ortadoğu ve Uzakdoğu gibi yeni pazarlara açılmaya yöneltmişti. Bu nedenle şirket yetkilileri Ortadoğu'yu potansiyel bir pazar olarak görüyordu. Şirket, Amerikan menşei olmasına rağmen asıl başarıyı denizaşırı ülkelere açılmakla sağladı. Singer'in denizaşırı pazar arayışında ilk durağı Rusya idi. 1908'e Rus pazarı Amerikan pazarını geçmişti. Yeni pazar alanları ile birlikte Singer, coğrafi kapsamını genişletti. Singer Genel Merkezi, 1880'de Almanya'daki Singer Genel Temsilcisi George Neidlinger'i Türkiye'ye atadı. Şirketin Alman temsilcisi, Osmanlı bölgesindeki satışlardan sorumlu oldu. 1880'de Balkanlar da dahil olmak üzere Osmanlı bölgesinde 70 makine satıldı. Bu satış oranları yıldan yıla artış gösterdi. Singer'in başarısında şirketin uluslararası pazarlama stratejilerinin önemi çok büyüktü. Şirket tüketici talepleri doğrultusunda ürünlerini geliştirdi ve geniş pazarlama ağı kurarak en ucra köylere kadar ulaşmayı başardı. XIX. yüzyılın sonunda Osmanlı coğrafyasında dikiş makinalarına olan talep arttı. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde ise Ortadoğu, şirketin hatırı sayılır pazarlarından biri oldu. Osmanlı topraklarındaki hanelerin yüzde 12'si bu makineyi kullanıyordu²⁹. Bu süreçte İstanbul'da dikiş makinaları satışı hızlanmıştı. G. Neidlinger Mağazaları, Singer dikiş makinasının satışını sağlayan en önemli mağazalardandı³⁰. Şirket dikiş makinalarının kullanımına ve tüketimine ilişkin Osmanlıca talimatnameler hazırlayarak 1882'den itibaren Osmanlı topraklarındaki satış ağını genişletti³¹.

Osmanlı toplumuna yönelik olarak talimatnamelerin son sayfasında şirket fabrikalarının kuruluşu ve ürünlerinin kalitesine yönelik propaganda kısmı da yer alıyordu. Bu propaganda yazısında şirketin ilk fabrikasının 1850'de tesis edildiği, fabrikanın son derece büyük olduğu ve kısa zamanda büyük şöhret kazandığı vurgulanıyordu. Singer'in dünya çapında sekiz bin satış mağazasının bulunduğu, umumi

²⁷ Armaoğlu 1991, s.1; Şahin 2017, s. 137.

²⁸ Armaoğlu 1991, s. 1; Erhan 1998, s. 458-459.

²⁹ Godley 2006, s. 275-278.

³⁰ Toprak 1988, s. 28.

³¹ New York'daki Singer 1882, s. 1-24; Singer Kumpanyasının, s. 1-26.

sergilerde dört yüzü aşkın diploma ve madalya kazandığı ifade ediliyordu. Makinanın kullanım ve ayrıntılarını içeren talimatnamenin makinaların mükemmelliğini ispat edecek nitelikte olduğu dillendiriliyordu. Amerika, Avrupa, Asya, Afrika ve Avustralya'nın şehirlerinde ve köylerinde gerek zengin ve gerekse esnaf ahalesinin hanelerine göz gezdirildiği taktirde her yerde Singer makinalarının görüleceği belirtiliyordu. Nice fabrikaların az zaman içerisinde faaliyetlerine son vermek zorunda kaldığı, ancak Singer kumpanyasının işlemlerini ve satışlarını günden güne artırdığına dikkat çekiliyordu. Bunda şirketin makinaların güzel ve sağlam yapma prensibinden asla ve hiçbir şartta vazgeçmemesinin etkili olduğu vurgulanıyordu. Şirketin bundan sonra da gerek aileler ve gerekse esnaf için iyi makinalar tedarik etmeye gayret edeceği taahhüt ediliyordu. Singer fabrikası makinelerinin ayaklarının mükemmel derecede yapıldığını ve bu nedenle kadınların el makinası yerine ayak makinası almayı tercih ettikleri ifade ediliyordu³².

XIX. yüzyılın son çeyreğinde Amerika ve Avrupa menşeli çok sayıda dikiş makinası Osmanlı topraklarına girmişti. İstanbul markaların satışı için en önemli merkezdi. 1881-1914 yılları arasında ticaret yıllıklarına ve dönemin gazete ve dergilerine verilen ilanlar takip edildiğinde bu markaların isimleri belirlemek mümkündür. İstanbul'da İngiltere, Almanya ve Amerika üretimi dikiş makineleri kullanılıyordu. 1881-1914 arasında ünlü dikiş makinesi tüccarlarından Em. J. Mertzanoff'un verdiği ilanlara bakıldığında Voyvoda Caddesi'nde büyük bir dikiş makinesi deposunun varlığı ortaya çıkıyordu. Söz konusu depoda İngiliz "Jones", Amerikan "Howe, Singer, Wheeler and Wilson ve Willcox and Gibbs" gibi markaların toptan satışı yapılıyordu. Bunun yanında Amerikan "Little Wanzer, Raymond ve Little Howe" ile Alman "Perfecta (Opel) ve Saxonia Regia (Siedel & Naumann)"³³ marka elle işletilen dikiş makinelerinin perakende satışı da söz konusuydu. Bir başka dikiş makinesi tüccarı L. N. Clonari, 1885 yılı itibarıyla Alman König & Co.'nin ürünlerinin satışını yapmakta idi. Keza B. J. Mouradyan Freres ise 1891 yılı itibarıyla Alman Junker & Ruh'un dikiş makinelerini pazarlıyordu. Bütün bu firmalar sayılmakla birlikte İstanbul'da Singer Avrupa üretimi dikiş makinelerine üstünlük sağlıyordu. Singer 1881 yılından itibaren dikiş makinesi tüccarları listelerine girmişti. Firmanın Türkiye, Mısır, Yunanistan ve Bulgaristan temsilciliğini yapan Alman asıllı G. Neidlinger'in İstanbul'da pazarın genişlemesinde çok büyük bir etkisi vardı. Zira 1888'de Singer ilanları yarım sayfa iken ileriki senelerde reklamlara ayrılan sayfa sayısı artmıştı. Singer'in Osmanlı pazarında sağladığı başarı ve üstünlüğün sebebi yukarıda da ifade edildiği gibi müşterilerine ulaşmak için uyguladığı politikaydı. Özellikle makinaların detaylı kullanma kılavuzlarının hazırlanması ve taksitli ödeme imkanları Singer'in satış ağının genişletmişti. Bunun yanında makinelerin yedek parça ve ürünü değiştirebilme imkânı sunması da önemliydi³⁴.

³² New York'daki Singer 1882, s. 23; Singer Kumpanyasının, s. 26.

³³ Yağız ve Ağır, 2017, s. 43-44.

³⁴ Yağız ve Ağır, 2017, s. 43-44.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

Osmanlı'da şirket çalışanlarının yaklaşık yüzde yetmişi Yunanlılardı³⁵. Şirket İstanbul dışında daha ziyade İzmir ve havalisinde faaliyetlerini sürdürüyordu Yunan Boykotu'nun başladığı dönemde Singer şirketi İzmir ve çevresinde dikiş makineleri satışı ağı bağlamında iyi bir noktadaydı³⁶.

Görüldüğü gibi Singer, Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren en önemli Amerikan şirketlerinden birisiydi. Amerikan şirketlerinin faaliyetlerini ve Osmanlı Hükümeti'nin ABD'ye yaklaşımını ABD Büyükelçisi Morgenthau şu şekilde ifade etmekte idi;

“...Büyük devletlerin Türkiye ile ilişkilerini tanımlarken, Birleşik Devletler hakkında hiçbir şey söylemedim. Gerçekten de o sıralar önem arz eden iş ilişkilerimiz yoktu. Türkler bizi idealistlerin ve fedakârların ülkesi olarak görüyor ve sadece hayırseverlik adına harika eğitim kurumları inşa etmek için milyonlar harcamış olmamıza şaşkınlıkla ve belki de hayranlıkla bakıyorlardı. Amerikalıları seviyor ve bizi bütün uluslararası sahipsiz oldukları neredeyse tek gerçek dost sayıyorlardı. Fakat Türkiye'ye ilişkin çıkarlarımız azdı; Standard Oil Company iyi iş yapıyordu, Singer Company, Ermenilere ve Rumlara dikiş makinesi satıyordu; biz de onlardan epeyi tütün, incir ve kilim alıyor ve meyanköklerini topluyorduk. Bu faaliyetlere ilaveten, Osmanlı imparatorluğu ile yegâne temaslarımızı misyonerler ve eğitim uzmanları aracılığıyla yürütüyorduk. Türkler, ülkelerini parçalama ve Balkan politikasına karışma isteğimizin olmadığını biliyorlardı. Talat'ın ülkesinin meselelerini benimle bu denli rahatça tartışabilmesinin nedeni belki de ülkemizin tarafsız olduğunun bilinmesiydi. Bu sohbetler sırasında onlara hizmet etme arzumu sık sık dile getiriyordum ve Talat ve kabinenin diğer üyelerinden bazıları iş meselelerini bana danışmayı alışkanlık haline getirmişlerdi”³⁷.

Singer'in faaliyetlerinden Osmanlı matbuatı da övgüyle bahsediyordu. Singer'in dikiş makinelerinin sesi ahenkli bir müzik aleti kadar hoş görülüyordu. Hatta Singer dikiş makineleriyle işlenmiş latif tablolar örnek olarak sunuluyordu. Örneğin Servet-i Fünun dergisininin 18 Ekim 1906 tarihli nüshasında Singer dikiş makineleri hakkında bir yazı kaleme alındı. Söz konusu yazıda şu ifadeler yer alıyordu;

“Büyük Çarşının Yağlıklar tarafından geçenler elbet dikkat etmişlerdir. Buraya yaklaşırken birçok makinelerin birden işlemlerinden hasıl olan bir tarraka inikası kulağa gelir. Bir büyük fabrikaya girildiği zaman cesim ve muntazam makinelerin birden hareketiyle hasıl olan gürültü sâmiâyı tahriş ve rencide etmek şöyle medeniyetin bu vesait-i sa'y amelîne ve ulûm ve fûnûnun bu semerat-ı naflısına karşı bir hiss-i takdir ve hayret hasıl olarak bu gürültüler en ahenkdar bir musiki kadar hoş görünür. Adeta lezzet-bahş vicdan olur. Yorgancı çarşısındaki makinelerin sadasında ise yaptığı işler, meydana koyduğu hünerler gibi bir incelik, bir zarafet bir hisperverlik var. Burada Singer'in işleme makineleriyle erbab-ı sa'y ve hüner, yorganlar, yastıklar, boğçalar işliyorlar. Bu makineler yalnız bu çarşıda değil kim bilir nice ailelerde binlerce kızlar, kadınlar için vasıta-yı mesai vasıta-yı intiâs oluyor. Daha niceleri için

³⁵ Godley 2006, s. 275-278.

³⁶ Godley 2006, s. 275-278.

³⁷ Morgenthau 2005, s. 37-38.

zarif ve nefis mesnûata vücud vermek için bir dest-i marifet perveranın muavini enîsi hemdemi bulunuyor. Singer makinelerinin erbab-ı mesai ve bahusus aileler hizmeti bu makinelerin icadı hakkında kısm-ı mahsurumuzda münderiç makaleden işleme makinelerinin asar-ı nefisesi de öbür sahifedeki iki latif tablodan pek güzel anlaşılıyor. Beyoğlu'nda bu makinelerle vücuda getirilmiş olan işlemlerin teşhiri için küşad edilmiş sergiyi gezenler kendilerini adeta bir sanayi-i nefise salonunda en mahir resimlerin çire-i dest-i mahareti olan kıymettar levhalar karşısında bulmuşlardır. Bu levhaları ahenk elvanı şayan-ı takdir birer tablo gibi görmüşlerdir. Öbür sahifedeki iki resmin Singer makinelerinin mahsülü olduğu söylenmese fark etmek güçtür. Birer fotoğraftan yaptırılmış zan olunur”³⁸.

II) Singer Manufacturing Company'e Karşı Boykotun Başlaması

Singer şirketinin çalışanlarının büyük kısmı Yunanlılardan oluşmakta idi. Girit meselesi nedeniyle Yunanistan'a karşı başlayan boykot şirketin Osmanlı topraklarındaki faaliyetlerini de etkiledi. İzmir ve çevresinde kitleler harekete geçti ve şirketin Yunan çalışanlarının işten çıkarılması talep edildi. Şirketin menfaatlerine aykırı bu istekler reddedilince Singer'e karşı İzmir ve havalisinde bir boykot hareketi başladı³⁹.

Singer boykotu Girit meselesi nedeniyle 1910'da başlayan Yunan boykotu ile yakından ilgili idi. İzmir ve havalisinde Singer Manufacturing Company'e karşı başlayan boykot “*Boykot Komitesinin*” bir organizasyonuydu. Ancak boykotun nasıl başladığı ve boykotajcıların kimler olduğu konusunda net veriler bulunmamaktadır. İzmir ve havalisinde başlayan boykot daha sonra Ayvalık ve çevresine yayıldı. Amerikan Sefareti tarafından gönderilen şikâyet mektupları ve Osmanlı makamları arasında uzun süre devam eden yazışmalar Aydın Vilayeti dahilinde boykot eyleminin başladığını göstermektedir. Boykotun başladığına dair bilgi Amerikan Büyükelçiliği adına John Ridgely Carter tarafından 16 Aralık 1910'da Dışişleri Bakanı Rifat Paşa'ya hitaben gönderilen mektupta yer alıyordu. Söz konusu mektupta Amerika'nın İzmir konsolosu tarafından gönderilen bilgiye atıfta bulunularak İzmir konsolosunun boykot komitelerinin Singer dikiş makinesi firmasının işlerine ciddi şekilde müdahale ettiğine dair bilgi aldıklarına değiniliyordu. Görünüşe göre Boykot Komitesi, Singer dikiş makinesi şirketinin Yunan vatandaşı olan seyyar satıcılarının satış yapmalarına veya vadesi gelen paraları tahsil etmelerine izin vermeyi reddediyordu. İzmir'de bulunan Amerikan konsolosu bu konuyu İzmir'deki yerel makamlara bildirmiş ve durumun düzeltilmesini talep etmişti. Ancak mektupta yer alan bilgiye göre Osmanlı yerel makamları bu konunun çözümünde ve herhangi bir karar vermekte “*isteksiz veya güçsüz*” davranmışlardı⁴⁰.

Olaylar dinmediği gibi 1910 yılı Aralık ayının başında İzmir Boykot Komitesinin iki üyesi, Singer Dikiş Makinesi Şirketi'nin ofisine giderek müdürden bazı taleplerde bulunmuşlardı. Bu taleplerde şirket tarafından istihdam edilen tüm Yunanlıların hizmetlerinden çıkarılması yönündeydi. Özellikle İzmir'in içinde ve

³⁸ Singer Makineleri 1906, s. 28-29.

³⁹ BOA, HR.SYS, 56/12, 017-001, 002, 018-001, 002, 003, 019-001, 002, 003, 16 Aralık 1910.

⁴⁰ BOA, HR.SYS, 56/12, 017-001, 002, 018-001, 002, 003, 019-001, 002, 003, 16 Aralık 1910.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

çevresinde seyahat eden bir şirket temsilcisi olan Christo Bertelli'nin uzaklaştırılması talep edildi. Singer şirketi yöneticisi, şirketin çıkarlarına ciddi şekilde müdahale anlamına gelen ve aynı zamanda şirketin zararına olabilecek bu taleplere uymayı reddetmesi üzerine Boykotaj komitesi, Singer şirketine genel bir boykot başlatılacağı yönünde tehditte bulundu. Esasen Tire, Alaşehir, Ayvalık ve diğer yerlerde bu tür boykotların birçok örneği görülüyordu⁴¹.

İstanbul Amerikan Sefareti'nin gönderdiği yazıya göre İzmir'deki Boykotaj Komitesi, Tire'de bulunan Osmanlı vatandaşı Rum H. Izidorides'e, faturaların usulüne uygun olarak yasallaştırılmadığı iddiasıyla tren istasyonuna yeni gelen makineleri teslim alırken müdahale etmişti. Keza Boykot Komitesi, faturalarında İzmir Boykotaj Komitesinin damgasının bulunmadığını belirterek bu nedenle makinelerin Izidorides'e teslim edilmesinin engelleneceği yolunda tehditler de savurmuştu. Amerikan elçisinin şikâyet mektubunda yer alan bilgiler bunlarla sınırlı değildi. Zira mektubun devamında Ayvalık'ta Mosconisi'deki şirketin temsilcisi Yoanides'e, yerli boykotajcılar tarafından kötü muamelede bulunduğu, dört boykotajcının Yoanides'ten nüfus tezkeresini talep ettiği ve baskı oluşturduğu haber veriliyordu. Keza Yoanides'in tahsilata devam ettiği takdirde güç kullanılacağı yolunda tehdit edilmişti⁴².

ABD Büyükelçiliği tarafından gönderilen mektupta Osmanlı Devleti ile yapılan 1830 Ticaret anlaşmasına atıfta bulunularak söz konusu anlaşmanın maddeleri hatırlatılıyordu. Mektupta "*Singer dikiş makinesi şirketinin şikâyet ettiği fiillerin yabancı tüccarlara herhangi bir millet veya dinden temsilci kullanma hakkı veren 1830 anlaşmasının 3. maddesine doğrudan aykırı olduğunu belirtmeme gerek yok*" şeklinde sert bir açıklama söz konusuydu. Elçi bu anlaşmaya göre şirket çalışanlarının işlerinde rahatsız edilmemesi ve anlaşma esaslarına aykırı herhangi bir şekilde muamele görmemeleri gerektiği uyarısında bulunuluyordu. Bu uyarıların ardından Boykot Komitesi adına böyle bir kanunsuz prosedürü önlemek için acil adımlar atılması için İzmir'deki Osmanlı yetkililerine derhal emir verilmesi konusunda ısrar ediliyordu. Mektubun devamında, Osmanlı Hükümeti'nin bölgedeki yetkisinin yeterince kuvvetli olduğundan emin olunduğu belirtilerek meselenin geciktirilmeden çözümlüne yönelik adımların atılması isteniyordu. Öte yandan bununla ilgili cevabın kısa sürede gönderilmesi talep ediliyordu. Elçi bu meselenin çözümüne yönelik adım için derhal harekete geçildiğini hükümetine bildirmesi gerektiğini de ekliyordu. Mektubun son kısmında hukuki dayanağı olmayan bir komitenin dost ulusların anlaşma haklarına müdahale etmesi ve böyle bir komitenin Osmanlı Hükümeti tarafından müdahalesine izin verilmesinin üzücü olacağı dile getiriliyordu. Mektubun sonunda John Ridgely Carter saygılarını bildiriyordu⁴³.

Mektupta boykotajın 1830 tarihli ticaret antlaşmasının üçüncü maddesine aykırı olduğu özellikle belirtilmişti. 1830 Anlaşmanın üçüncü maddesinde Osmanlı topraklarında ve limanlarında yerleşmiş olan Amerikan tüccarların kendilerine birer

⁴¹ BOA, HR.SYS, 56/12, 017-001, 002, 018-001, 002, 003, 019-001, 002, 003, 16 Aralık 1910.

⁴² BOA, HR.SYS, 56/12, 017-001, 002, 018-001, 002, 003, 019-001, 002, 003, 16 Aralık 1910.

⁴³ BOA, HR.SYS, 56/12, 017-001, 002, 018-001, 002, 003, 019-001, 002, 003, 16 Aralık 1910; BOA, BEO, 3841/288036, 003-001, 6 Kanunuevvel 1326/16 Zilhicce 1328/19 Aralık 1910.

arabulucu tutabilecekleri ve diğer imtiyazlı devletlerin tüccarlarının gördüğü muameleyi görecekleri belirtilmişti⁴⁴.

Singer Manufacturing Company'ye karşı İzmir ve çevresinde süren boykotu Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau, şu şekilde anlatmakta idi:

*"Türkler, İzmir'deki tüm yabancı işletmelerin Rum elemanlarını kovmasını ve yerlerine Müslümanları almasını istediler. Amerikan firmaları arasında, Singer Manufacturing Company buna benzer talimatlar aldı ve benim müdahaleme ve altmış günlük süre almama rağmen, firma sonunda emre uymak zorunda kaldı. Yalnız Anadolu'da değil, İstanbul'da da tüm Hıristiyanlara karşı resmi bir boykot başlatıldı, fakat bu boykotta, Türklerin gözünde her zaman Hıristiyanlardan daha fazla sevilen Yahudiler pek kayırılmadılar. Resmi görevliler özellikle Yahudi tüccarlardan kapılarına "Abraham, Musevi terzi," "Isaac, Musevi, kunduracı" gibi uyruk ve ticari faaliyetlerini belirten levhalar koymalarını istediler. Bu boykotu Türkiye'nin ulusal örgütlenmesinin karman çormanlığının yansıması olarak görüyordum, çünkü karşımızda kendi uyruklarına ticari boykot uygulayan bir ulus bulunuyordu"*⁴⁵.

Bu dönemde yabancı şirketlere karşı bir boykot söz konusuydu. Zira Boykotaj Cemiyetleri yabancı şirketlere baskı yaparak Yunan işçilerin işten çıkarılmasını talep ediyordu. Aksi halde ise boykotaj uygulanacağı hususunda tehdit ediliyordu. Örneğin Tramvay Şirketi'ne Yunan işçilerin işten çıkarılmaması halinde boykotaja tabi tutulacağı bildirilmişti⁴⁶. Ancak şirketler bu isteklere direniyordu. Zira elemanlarının büyük bir kısmı Yunanlılardan oluşmakta idi. İşçi ve çalışanların işten çıkarılması halinde şirketin menfaatleri zedelenebilirdi.

III) Osmanlı Hükümetinin Boykot Hareketine Bakışı

Aralık 1910'da başlayan boykotun haber alınması üzerine Boykotaj Cemiyeti'nin faaliyetine Osmanlı hükümeti tarafından müdahale edildiğini belirlemek gereklidir. Osmanlı makamları arasındaki yazışmalar boykota bir an evvel son verilmesi gerektiğini belirten ifadelerle doludur. Zira boykotu başlatan Boykotaj Cemiyeti'nin kanuna aykırı hareket ettiği ve kanun dışı hareket edenlerin engellenmesi ve haklarında takibat yapılması Hariciye ve Dahiliye Nezaretleri tarafından talep ediliyordu. Örneğin Hariciye Nezareti Amerikan Büyükelçiliğinden gelen 16 Aralık 1910 tarihli yazıyı tercüme ederek Sadaret Makamına iletti. Nezaret bu şikâyetin dikkate değer bir önemde olduğunu, sırf bazı emeller hesabına hizmet etmek isteyen bazı kişilerin teşvikiyle başlayan bu hareketin Osmanlı Hükümetini zor duruma düşürdüğü, zira hareket esnasında anlaşmaların ahkamına aykırı hareket edildiği ve bu durumun hükümetin haysiyetini zedelediğine değiniliyordu. Keza mevcut durumun ticareti de zor duruma soktuğu belirtiliyordu. Hariciye Nezareti, hem hükümetin bu gibi tahriklerin arkasında olmadığını göstermek hem de sefaretler tarafından bu tür durumlar kullanılarak hükümet üzerinde baskı kurulmasına mahal vermemek için gerekli tedbirlerin

⁴⁴ Erhan 1998, s. 458; Kayapınar 2017, s. 52.

⁴⁵ Morgenthau 2005, s. 48-49; Kerimoğlu 2006, s. 97.

⁴⁶ Çetinkaya 2015, s. 101.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

alınmasını istiyordu. Bu bağlamda valilerin durumu kontrol altına almak için Boykot Komiteleri hakkında gerekli tedbirleri almakta tereddüt etmemelerini telkin ediyordu. Keza valilerin hüküm ve nüfuzlarını gerektiği gibi icra etmeleri için emir verilmesini talep ediyordu. Nezaret söz konusu yazısında daha evvel Yunan Hükümeti ve İngiltere sefaretinden de bu tür şikâyetlerin alındığını hatırlatıyordu⁴⁷.

Bunun üzerine Sadaret meselenin üzerine gitti ve bu konuda Dahiliye Nezaretini uyardı. Sadaretin, Dahiliye Nezaretine gönderdiği yazıda İzmir ve havalisinde Singer Dikiş Makinaları Şirketi'nin işlerine ve vasıtalarına karşı Boykotaj Komitesi tarafından yapılan engellenmenin Amerikan Sefareti tarafından şikâyet edildiğini, bu bapta Yunan ve İngiltere devletleri tarafından da daha evvel bazı şikâyetler alındığını bildirdi. Bu tür durumlara meydan verilmemek üzere Vilayete emir verilmesi ve icap edenlere hemen tebligat gönderilerek neticenin Sadarete bildirilmesi istendi⁴⁸. Boykotaj Cemiyetinin boykot faaliyetleri Osmanlı bürokratik makamlarını harekete geçirdi. Dahiliye Nazırı Talat Bey, 26 Aralık 1910 (13 Kanunuevvel 1326)'da Aydın Vilayeti'ne bir şifre gönderdi. Söz konusu şifrede İzmir ve havalisinde Singer Dikiş Makinaları Şirketi'ne karşı Boykot Komitesi tarafından başlatılan engellenmenin Amerikan Sefaretini harekete geçirdiği, sefaretin bu konuda şikâyetçi olduğu belirtildi. Vilayet dahilinde bu durumun katiyen men edilmesini, bu gibi yolsuz muamelelerin devamının içerde ve dışarda kötü tesirlere neden olduğu, hükümeti zor duruma düşürdüğü dile getirildi. Amerikan Sefaretine bir cevap verilmesi gerektiğinden burada boykotun engellenmesi için alınan tedbirlerin hemen ve seri olarak alınması ve bir daha bu gibi şikâyetlere meydan verilmemesi istendi⁴⁹.

Dahiliye Nazırı Talat Bey'in tahrirâtı üzerine Aydın Vilayetinden alınan cevabi yazı oldukça dikkat çekiciydi. Zira bölgede boykot olmadığına ilişkin bilgiler verilmekteydi. Dahiliye Nezareti tarafından işaret edilen hususlar üzerinde tedbir amaçlı olarak merkez ve merkeze bağlı yerlere tebligat ve tembihat gönderildiği bildiriliyordu. Bununla beraber bölgede boykotaj uygulandığı ile ilgili hiçbir şikâyet olmadığı bildiriliyordu. Vali Nazım Bey, işaret edilen Singer Dikiş Makinaları Şirketi'ne karşı yapılan engellenmenin kendisinin vilayete gelmesinden evvelki zamana ait olma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmişti. Vilayet dahilinde gerek merkezde ve gerekse merkeze bağlı yerlerde boykota meydan verilmemesi hususunda ciddi tedbirler alındığını ve verilen bu tebligata muhalif hareket eden kişilerin haklarında adli takibat icra edildiğini bildiriyordu⁵⁰.

Dahiliye Nazırı Talat Bey boykotaj eylemini yakından takip etti ve vilayetten aldığı bilgiyi ivedilikle Sadaret makamına ilettili. Talat Bey tarafından 29 Aralık 1910 (16 Kanunuevvel 1326) tarihinde Sadarete gönderilen yazıda İzmir'de Singer şirketine

⁴⁷ BOA, BEO, 3841/288036, 002-001, 6 Kanunuevvel 1326/16 Zilhicce 1328/19 Aralık 1910; BOA, BEO, 3841/288036, 003-001, 6 Kanunuevvel 1326/16 Zilhicce 1328/19 Aralık 1910; BOA, HR.SYS, 56/12, 016-110,002, 17-001,002, 6 Kanunuevvel 1326.

⁴⁸ BOA, DH.SYS, 22/01-12, 002-12, 11 Kanunuevvel 1326/22 Zilhicce 1328, 24 Aralık 1910; BOA, BEO, 3837/287728, 001-001, 11 Kanunuevvel 1326/22 Zilhicce 1328/24 Aralık 1910.

⁴⁹ BOA, DH.SYS, 22/01-12, 001-001, 13 Kanunuevvel 1326.

⁵⁰ BOA, DH.SYS, 22/01, 004-001, 14 Kanunuevvel 1326.

karşı yapılan boykotun engellenmesi ve bu gibi durumlara katıyen meydan verilmemesi hakkında gönderilen tebligata cevaben Aydın Vilayeti'nden alınan telgrafın içeriğinden bahsedildi. Buna göre merkez ve merkeze bağlı yerlere gerekli tembihat ve tebligat gönderilmişti. Öte yandan vilayet dahilinde boykotajdan dolayı herhangi bir şikâyet olmadığı da belirtiliyordu. Anılan şirkete yapılan engelleme geçmiş zamanlara ait olabileceği ifade edilerek boykotaj görülmesi halinde engellenmesi için gerekli tedbirlerin alındığı dile getiriliyordu. Bu tebligata muhalif hareket edenlerin haklarında adli takibat yapılmakta tereddüt edilmeyeceği de özellikle vurgulanıyordu⁵¹. Sadaret makamı gelen bu bilgiler doğrultusunda Hariciye Nezaretine bir cevap gönderdi. 2 Ocak 1911 (20 Kanunuevvel 1326) tarihli yazıda vilayetten ve Dahiliye Nezaretinden gelen bilgiler doğrultusunda Amerikan sefaretine bir cevap verilmesi istendi⁵².

Hariciye Nezareti, Aydın Vilayeti'nden gelen açıklamalar doğrultusunda Amerikan Sefaretini bilgilendirdi. İzmir'de boykotajdan dolayı herhangi bir şikâyet olmadığını, bölgede Singer Dikiş Makinaları Kumpanyasına yapılan engelleme geçmişte yaşanmış olabileceğini, İzmir ve havalisinde kumpanyaya karşı bir boykotaj hareketine girişilmemesi hususunda tebligat gönderildiği, tebligata aykırı hareket edenler hakkında ise adli takibat yapılmakta tereddüt edilmeyeceği bildirildi.

Verilen cevap Amerikan Sefaretini tatmin etmedi. Sefaret tarafından gönderilen cevabi yazıda, Singer şirketinin İzmir'deki Osmanlı tebaasına mensup memuru Mösyö Marcarian'ın Menemen'de bulunan mağazalarının İzmir Boykotaj Heyeti tarafından faturaları tasdik edilmemiş olduğu bahanesiyle boykotçular tarafından kapatıldığı bildiriliyordu. Singer Dikiş Makinaları Şirketi'ne karşı boykotun başladığı şirket mensuplarına da bildirilmişti. Bunun üzerine şirket, menfaatlerinin zedelenmemesi için Boykotaj Cemiyetine müracaat ederek mevcut duruma son verilmesini istedi. Ancak Boykotaj Cemiyeti, Singer'in Menemen'deki mağazalarının boykot edildiği ve bir hafta kapalı kalacağı bilgisini vermişti. Ayrıca şirketin boykotçulara ayda altı kuruş ödemek zorunda kalacağı ve her fatura için iki kuruş ödeme yapacağı ifade edilmişti⁵³. Boykotaj Cemiyeti ile anlaşamayan Singer şirketi yetkilileri durumu Amerikan Sefaretine bildirdi. Bunun üzerine Amerikan Sefareti J. R. Carter imzasıyla boykotun varlığını kanıtlamak için Hariciye Nazırı Rıfat Paşa'ya tekrar bir şikâyet mektubu iletildi. Söz konusu mektup şu şekilde idi;

“26 Ocak [1911] tarih ve 5708/10 no'lu Yüce Babıalî'nin yazısında Aydın Vilayeti'ndeki İmparatorluk Makamlarının bir süredir boykotla ilgili herhangi bir fiilden haberi olmadığı belirtiliyor. Singer Manufacturing Company'ye karşı boykotun yapılmaması ve yine de benzer eylemlerin meydana gelmesini önlemek için verilen kati emirlerin olmasına rağmen, Boykot Komitesinin Singer İmalat Şirketi'ne hiçbir süre vermediğini bildirmekten üzüntü duyuyorum.

⁵¹ BOA, BEO, 3841/288036, 004-001, 16 Kanunuevvel 1326/27 Zilhicce 1328; BOA, DH.SYS, 22/01-12, 03-01, 16 Kanunuevvel 1326.

⁵² BOA, BEO, 3841/288036, 001-001, 20 Kanunuevvel 1326/1 Muharrem 1329; BOA, HR.SYS, 56/12, 0014-001,002, 2 Muharrem 1329/21 Kanunuevvel 1326.

⁵³ BOA, HR.SYS, 56/12, 013-001, 23 Kanunusani 1326/5 Şubat 1911.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

Geçen 25 Ocak'ta, Şirketin temsilcisi ve bir Osmanlı vatandaşı olan Bay Marcarian, İzmir'e gelerek şirketin müdürüne Menemen'deki mağazalarının boykotçular tarafından faturalarının onaylanmadığı gerekçesiyle kapatıldığını bildirdi. İzmir Boykot Komitesi, kendilerine başvuran Singer Manufacturing Company'ye, Menemen'deki mağazaların boykot edileceğini, mağazanın tüm hafta boyunca kapalı kalacağını ve şirket temsilcisinin boykotçulara ayda altı kuruş ödemek zorunda kalacağı bildirildi. Ayrıca her fatura için iki kuruş istendi.

Şirket temsilcisi Bay Marino, hemen İzmir Başkonsolosluğumuza dilekçe vererek şikâyetlerinin Amerikan Büyükelçiliğe iletilmesini istedi. Tekraren bildirilen güvencelerinizi hatırlatarak, bu tür hukuka aykırı eylemlere şiddetle karşı çıkmakta ve Osmanlı Hükümeti'nin bu konudaki vaadlerini yerine getirmek için yardımınızı talep etmekteyim. Bu dayanılmaz duruma derhal bir son verilmelidir. Mümkün olan en kısa zamanda bu konudaki çabanızı haber almaktan memnuniyet duyacağım.

En yüksek saygılarımı sunarım.

J. R. Carter⁵⁴.

Amerikan Büyükelçiliğinin bu şikâyeti üzerine Hariciye Nezareti yeniden harekete geçti. Zira Dahiliye Nezareti teminat vermesine rağmen Amerika Sefareti boykotajın devam ettiğini iddia ediyordu. Üstelik sefaretin verdiği bu tafsilatın aksi ispat edilemiyordu. Bölgedeki şirket yetkililerinden bu şekilde vergi alınamayacağı bildiriliyor ve bu kişilerin kimler olduğunun tespit edilmesi isteniyordu. Bu durumun devam etmesinin hükümeti oldukça zor duruma düşürdüğü, boykotajın önünün alınması için Dahiliye Nezareti tarafından Aydın Vilayeti'ne yeniden bir tebligat verilmesi isteniyordu⁵⁵.

Osmanlı Hükümeti boykotu reddettiği Amerikan Sefareti şikâyetlerini artırmakta idi. Zira Selanik'teki Amerikan Konsolosluğundan alınan bir telgrafta Kula'da boykotaja devam edilmekte olduğu, Numerik Vapuruna yük alıp vermede sıkıntılar yaşandığı, Osmanlı memurlarının açıktan açığa anlaşma şartlarını ihlal ettikleri bildiriliyordu. Bu duruma son verilmediği takdirde meselenin Amerikan Hükümetine yazılmak mecburiyetinde olduğu tehdidi de savuruluyordu. Osmanlı Hükümetinin sefarete verdiği teminatın aksine hareket edildiği, boykotajcılarının mağazalardan adeta vergi almaya cüret etmelerinin hükümet adına dikkate şayan olduğu, içinde bulunan durumun ivedilikle önünün alınması gerektiği ve sorumlularının cezalandırılması için Aydın Vilayeti'ne kati bir emir verilmesi talep ediliyordu⁵⁶.

Amerika Sefaretinin boykotun engellenmesine yönelik ısrarlı talepleri Osmanlı hükümeti nezdinde karşılık buluyor, hükümet boykotun engellenmesi için gerekli tedbirleri aldığını bildiriliyordu. Öte yandan bölgedeki yöneticiler tarafından Dahiliye Nezaretine gönderilen yazılarda boykotun varlığı reddediliyordu. Öyle anlaşılıyor ki Osmanlı hükümetinin boykotu durdurma taleplerinin aksine Boykotaj Cemiyeti faaliyetlerini aynı şekilde devam ettiriyordu. Bunu Amerikan Sefaretinin gönderdiği

⁵⁴ BOA, HR.SYS, 56/12, 010-001,002, 1 February 1911; Fransızca nüshası Bkz. BOA, HR.SYS, 56/12, 004-001, Le ler Fevrier 1911.

⁵⁵ BOA, HR.SYS, 56/12, 009-001,10-003, 4 Şubat 1911.

⁵⁶ BOA, HR.SYS, 56/12, 13-002, 23 Kanunusani 1326/5 Şubat 1911.

şikâyet mektuplarından da anlamak mümkündür. Zira söz konusu yazılarda İzmir Boykotaj Cemiyetinin eylemlerinden sık sık yakınılarak Boykot Komitesinin kanunsuz prosedür uyguladığı ve cemiyetin aslında hukuki dayanağının olmadığı dillendiriliyordu. Osmanlı hükümeti, Singer şirketine karşı başlamış olan boykotu önlemek için yerel yönetimlere emirler göndererek boykotun önüne geçilmesini istedi. Talimatlara aykırı hareket eden boykotçular hakkında adli işlem başlatılması da sıklıkla vurgulandı.

IV) Boykotun Ayvalık'a Sıçraması ve Sönmesi

İzmir Boykotaj Cemiyetinin Singer şirketine karşı başlatmış olduğu boykot Ocak 1911'den itibaren Hüdavendigar Vilayeti'ne bağlı Ayvalık kazası ve havalisinde de görülmeye başlandı. Bu durum Amerikan Sefareti tarafından Babıali'ye bildirildi. Söz konusu şikâyette Hüdavendigar Vilayeti'ne bağlı Ayvalık kazasındaki Singer acentelerine karşı, oradaki Boykotaj Cemiyeti tarafından kanuna aykırı olarak bir boykotaj başlatıldığı haber veriliyordu. Sefaret bu eylemin önüne geçilmesini talep ediyordu. Kaza merkezinde ve kasabaya yakın mahallerde başlayan boykotun Singer şirketinin işlerine ve muamelelerine ciddi anlamda sekte vurduğu, bu hareketin önlenmesi için Ayvalık'ta bulunan mahalli memurlara emir gönderilmesi isteniyordu. Ayrıca Singer şirketi memurlarının Ayvalık kazasında bulunan Kıymetköy mahallesinde yaptıkları çalışmalar sırasında oradaki Boykotaj Heyeti'nin cezalandırmasına hedef oldukları bildirilmişti. Bunun için Osmanlı Hükümetinin önlem alması ve hareketi başlatanların cezalandırılması talep edildi⁵⁷. Buna yönelik olarak Amerikan Büyükelçiliği tarafından Babıali Hariciye Nezareti'ne gönderilen, İngilizce ve Fransızca olarak iki nüsha kaleme alınan mektup şu şekilde idi;

“Amerikan Büyükelçiliği, Konstantinopolis, No. 172, 31 Ocak 1911

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği, 5708/10 sayılı İmparatorluk Dışişleri Bakanlığı'nın sözlü notunu aldığı bildirmekten onur duyar. Dışişleri Bakanlığı, bilgilerin Aydın Vilayeti'nin İmparatorluk Makamları tarafından alındığını bildirir. Aydın Vilayeti'nde Singer Dikiş Makinası Firması'nın çıkarlarının uğradığı müdahalelere son verilmesi için adımlar atıldı. Bununla birlikte, Büyükelçilik, Dışişleri Bakanlığı'nın dikkatini, Bursa Vilayeti'nde bulunan Ayvalık'da Singer Amerikan Şirketi'nin memurlarına karşı boykot komitesinin devam eden yasadışı eylemlerine tekrar dikkat çekmek istemektedir.

Ayvalık kasabasında ve mahallesinde bulunan koşullar, söz konusu şirketin işlerini ciddi şekilde etkilemektedir. Büyükelçilik, özellikle bölgedeki Osmanlı hükümet temsilcilerine derhal ek talimatlar iletilmesini ısrarla talep etmektedir. Bu meşru Amerikan teşebbüsüne karşı kanunsuz eylemlerin bastırılması için daha kararlı tedbirler almak gereklidir. Büyükelçilik bu vesileyle, boykotçuların Singer Company'nin

⁵⁷ BOA, HR.SYS, 56/12, 13-002, 23 Kanunusani 1326/5 Şubat 1911; BOA, HR.SYS, 56/12, 15-002. Tarih Yok; Takrir-i Şifahinin tercümesi için bkz BOA, DH.İD, 130/00001, 21-01.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

temsalcisine iş için gittiğinde çirkin bir tavır sergilediği, Ayvalık yakınlarındaki Kıymetköy (Kioumetkiou) 'deki mevcut duruma özel bir dikkat çekmek istemektedir"⁵⁸.

Esasen Singer Dikiş Makinaları Şirketi'ne karşı Ayvalık ve çevresinde boykot eyleminin yaygınlaştığı Ocak 1911'de, Amerikan bandırası altında Osmanlı karasularında yük ve yolcu taşımacılığı yapan Hacı David Vapur Şirketi'ne karşı da bir boykot başlamıştı. Hacı David Vapur Kumpanyası Amerikan bandralı olarak İstanbul-Beyrut hattında hizmet veriyordu. İskenderun limanında yolcularla gemi kaptanı arasında çıkan tartışma nedeniyle yolcular arasında bulunan askerlerin geminin kaptanı tarafından rencide edilmesi sonucunda başlayan boykot, kısa sürede tüm sahil kesimine yayıldı. Boykot, Girit meselesi nedeniyle başlayan Yunan boykotunun atmosferinde kitlelerin mobilize olmasıyla Antalya, İzmir, İstanbul ve Selanik dahil olmak üzere geniş bir bölgeyi etkisi altına aldı⁵⁹. Hacı David Vapur Kumpanyasına karşı başlayan boykot yine bir Amerikan şirketi olan Singer Dikiş Makinaları Şirketi'ne de yönelmişti. Boykot hareketi Amerikan şirketlerine karşı genişliyordu. Bu durum şirketin işlerini de sekteye uğratiyordu. Zira şirket çalışanları en ücra yerlere kadar giderek dikiş makinaları ağını genişletmek durumundaydı. Ancak tepki ve saldırılardan çekindikleri için günlük işlerini yürütmekte sıkıntı çekiyorlardı. Gittikleri bölgelerde zaman zaman sözlü saldırılara uğrayabiliyorlardı. Şirket, boykotun uzaması ve zarara uğranmasından kaynaklı endişeler taşıyordu⁶⁰.

Esasen Ayvalık'ta tatbik edilen boykotaj Mart ayı boyunca devam etmişti. Amerikan Sefareti bu konuda boş durmadı. Her fırsatta Singer şirketinin işlerini yürütemediğine ilişkin şikâyet yazılarını Hariciye Nezareti'ne ulaştırıyordu. Mutat olduğu üzere Hariciye Nezareti durumu Dahiliye Nezareti'ne bildiriyor ve gerekli tedbirin alınmasını istiyordu. Yine 18 Mart 1911 (5 Mart 1327) tarihli olup Hariciye Nezareti tarafından Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazıda Singer şirketi memurlarına Ayvalık kazasında tatbik edilen boykotajın halen devam etmekte olduğu ve Singer şirketi memurlarının kendilerine ait işlerle iştigal etmek üzere köylere gidemedikleri, bu durumun sefarete verilmiş olan teminata aykırı bulunduğu bildirilmişti. Bu duruma bir son verilerek üzere gerekli kişilere kati tebligat verilmesi Amerikan Sefareti tarafından isteniyordu⁶¹.

Karesi Mutasarrıfı Ayvalık'ta boykotaj eyleminin varlığını gönderdiği bütün yazılarda reddediyordu. Bu anlamda mutasarrıflık 10 Mayıs 1911 (27 Nisan 1327)'de Dahiliye Nezareti'ne çektiği telgrafta, Singer şirketinin memuru olup Yunan tabiiyetinde bulunan Amatoil Hariflin adında bir kişi tarafından Amerikan Sefaretine gönderilen 27 Nisan 1911 (14 Nisan 1327) tarihli şikâyet yazısının asılsız olduğunu ortaya koymaktaydı. Ayvalık'ta Singer Dikiş Makinaları Şirketi'ne boykotaj yapıldığına dair iddialar, Ayvalık Kaymakamlığından gelen bilgiler doğrultusunda reddediliyordu. Keza tedbir olarak Burhaniye ve çevresinde böyle bir hal varsa bunun engellenmesi için Burhaniye Kaymakamlığına talimat gönderildiği ifade ediliyordu. Karesi Mutasarrıfının

⁵⁸ BOA, HR.SYS, 56/12, 21-01, 02, 22-01.

⁵⁹ Köse 2004, s. 469-474; Ekinci 2003, s. 53-78.

⁶⁰ Köse 2004, s. 474.

⁶¹ BOA, HR.SYS, 56/12, 003-001, 5 Mart 1327/18 Mart 1911.

verdiği bu bilgiler doğrultusunda Dahiliye Nezareti, Hariciye Nezareti'ni bilgilendirdi. 2 Mayıs 1911 (19 Nisan 1327) tarihli yazıya göre, Singer Dikiş Makinaları Şirketi'ne karşı Ayvalık'ta boykot yapıldığına dair Amerikan Sefaretine gönderilen ihbarın gerçek olmadığını bildirdi⁶².

Mutasarrıflıktan gelen yazı 11 Mayıs 1911 (28 Nisan 1327) tarihinde Dahiliye Nezareti tarafından Hariciye Nezareti'ne gönderildi. Söz konusu yazıda Singer şirketi memurlarına Burhaniye ve Edremit'te boykot yapılmadığının haber alındığı bildirildi⁶³. Ancak Amerikan Sefareti alınan haberlerin Karesi Mutasarrıfının bilgisini doğrulamadığını açıklamakta gecikmedi. Zira 2 Haziran 1911'de Amerikan Sefareti tarafından Hariciye Nezareti müsteşarı Ohannes Kuyumcuyan'a gönderilen bir tahriratta Karesi Mutasarrıfının verdiği bilgiye atıfta bulunuldu. Karesi Mutasarrıflığının gönderdiği bilgiye göre Singer çalışanlarının herhangi bir boykot önlemine tabi olmadığı söylenmekteydi. Mutasarrıfın güven verici raporunu okumaktan mutluluk duyduğunu ve bu bilgi için teşekkür ettiğini ancak kazalardan alınan bilgilerin Mutasarrıfın verdiği bilgilerle uyuşmadığını bildirdi. Dolayısıyla konunun yeniden araştırılması talep edildi⁶⁴.

Singer şirketine karşı Ayvalık dışında Edremit'te de boykot görülmekteydi. Dahiliye Nezareti tarafından Edremit'e gönderilen 22 Mart 1911 (9 Mart 1327) tarihli yazıda Edremit'te deri tüccarından Yunanlı Garifor Alkisyon'un mağazasının geç saatte boykotçular tarafından kapatılıp ticaret yapmasına muhalefet edilmekte olduğu ve durumun Yunan Sefareti tarafından bildirildiği belirtilmişti. Boykotaj hakkında mükerreren gönderilen tebligatın içeriği dikkate alınarak buna göre hareket edilmesi ve ilgililere yeniden talimat gönderilmesi istenmişti⁶⁵. 22 Mart 1911 tarihli diğer bir yazıda ise bu duruma son verilmesi uyarısı bir kez daha tekrarlandı⁶⁶.

Boykot hareketi Haziran 1911'den sonra etkisini kaybetmeye başladı. Ancak bu dönemin diğer boykotlarının genel bir özelliği olarak boykot hareketi zaman zaman yeniden canlanabiliyordu. Singer şirketi, Balkan Savaşları sonrasında başlayan Müslüman boykotundan etkilenmedi. Balkan Savaşları sırasında Yunanistan'ın Averof Zırhlısına sahip olması sonucunda denizlerde üstünlük kurması, Osmanlı topraklarında da milli ve iktisadi uyanışın başka bir evresini oluşturdu. Bu nedenle 1913-1914'te Müslüman boykotajı başladı. Zırhlının, George Averof adlı bir Osmanlı Rum vatandaşı tarafından Yunanistan'a bağışlanması, gayrimüslimlerin Osmanlı Devleti'ne olan sadakatlerinin sorgulanmasına neden oldu. Zira Osmanlı Rumlarının Yunanistan'a bağış yaptığı algısı giderek yayılmıştı. Osmanlı Müslümanları bir boykotaj başlatarak Osmanlı topraklarındaki ticaretin Rumların tekelinde olmasına karşı çıktı. Boykot sırasında Müslüman/Türk unsurun ticareti eline alması gerektiği vurgulandı. Boykot kısa sürede yayıldı. Bu süreçte Müslüman ticarethaneleri yaygınlaştı. Savaşın son

⁶² BOA, HR.SYS, 56/12, 006-01,02, 07-001, 3 Cemaziyelevvel 1329/19 Nisan 1327.

⁶³ BOA, HR.SYS, 56/12, 020-001, 12 Cemaziyelevvel 1329/28 Nisan 1327/11 Mayıs 1911.

⁶⁴ BOA, HR.SYS, 56/12, 001-001,002-001, 2 Haziran 1911.

⁶⁵ BOA, DH.SYS, 22/1, 006-001, 20 Mart 1911.

⁶⁶ BOA, DH.SYS, 22/1, 005-001, 9 Mart 1327/22 Mart 1911.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

döneminde Müslüman Türk eşrafin ticaretteki ağırlığı arttı⁶⁷. Bu boykotun diğerlerinden farklı bir tarafı vardı. Boykot yabancı ülkeleri veya şirketleri hedef almak yerine Osmanlı Rumlarını hedef gösterdi. Bu süreçte Osmanlı matbuatında da Balkan Savaşlarında alınan yenilginin muhasebesini yapıyordu. Bu kapsamda Türk ve Müslüman ahalinin iktisadi alandaki varlığının çok zayıf kaldığı vurgulanıyordu. Sunulan bu öneriler doğrultusunda İttihat ve Terakki Cemiyeti harekete geçti ve milli iktisat politikasını benimseyerek Türk/Müslüman bir burjuva kesimi oluşturmaya çalıştı⁶⁸.

Osmanlı topraklarında çok sayıda mağazası bulunan Singer şirketi, boykotlara karşı uzun süre dayanamadı. Çünkü devletin dört bir yanında milyonlarca dolar değerinde yüzlerce acentesi vardı. Şirket, İzmir, Adalar ve Anadolu'da daha çok Yunan işgücüne dayalı olarak faaliyet sürdürüyordu. Dolayısıyla 1913-1914'te başlayan Müslüman boykotundan da olumsuz etkilendi. Zira Haziran 1914'te birçok Rum'un İzmir'den ayrılması işgücü sıkıntısını ortaya çıkardı. Singer'in mağaza ve acenteleri kapanmak durumunda kaldı. Şirket zarar gördüğü için durumu yerel konsolosa bildirdi ve çıkarlarının korunmasını talep etti. Osmanlı yetkilileri Yunan çalışanları yerine Türklerin istihdam edilmesini önerdi. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte savaş koşulları sebebiyle şirketin elinde bulunan yağ ve makine gibi bazı malzemelere el konuldu⁶⁹. Şirketin faaliyetlerindeki bu dalgalanmalara rağmen Osmanlı topraklarında ticareti devam etti. Cumhuriyet döneminde de şirketin faaliyetleri sürdü ve taksitli makine satışlarını artırdı⁷⁰. Hatta Halkevleri vasıtasıyla kadınlara açtığı ücretsiz biçki-dikiş kurslarıyla kadınların eğitilmesi seferberliğine katkı sağladı⁷¹.

Sonuç

Çalışmanın amacı 1910'da İzmir ve havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye karşı başlayan boykotu irdelemek olarak tanımlanmış idi. Arşiv kaynaklarından elde edilen veriler Singer'e karşı 1910 yılı sonlarında başlatılan boykot hareketinin 1911 yılı yaz aylarına kadar İzmir ve havalisinde sürdüğünü göstermektedir. Boykot doğrudan ABD'ye karşı olmaktan ziyade Girit meselesinden dolayı başlayan Yunan boykotu çerçevesinde şekillenmiştir. Zira şirketin İzmir ve havalisinde çalışanlarının büyük bir kısmı Yunanlılardan ve Osmanlı Rumlarından oluşuyordu. İzmir Boykotaj Cemiyeti'nin Yunan boykotu nedeniyle Yunan uyrukluları işten çıkarma talebine karşı Singer'in olumsuz yaklaşımı şirkete karşı boykot hareketini başlatmıştır. Boykot, Yunanlılara karşı başlamış ise de Osmanlı Rumları da bu durumdan etkilendi. Zira şirketin temsilcileri arasında Osmanlı uyruklu Rumlar da bulunuyordu.

Arşiv kaynaklarından elde edilen veriler boykotun başlamasında yerel boykotaj cemiyetlerinin etkisinin büyük olduğunu göstermektedir. İzmir Boykotaj Cemiyeti, İzmir ve havalisinde Singer şirketi acentelerine ve mağazalarına baskı uygulayarak

⁶⁷ Toprak 2012, s. 170-172; Toprak 1995, s. 107-111.

⁶⁸ Kerimoğlu 2006, s. 93; Hüseyin Kazım 1330, s. 1-14.

⁶⁹ Nowland 2016, s. 9-10.

⁷⁰ Singer Dikiş Makinesi 1928.

⁷¹ Kasapoğlu Akyol 2017, s.159-164.

Yunanlı çalışanların işlerine son verilmesi hususunda ısrarcı oldu. Singer çalışanlarının tahsilat yapması dahi engelleniyordu. Bu süreçte dükkanlara müdahaleler artırıldı. Boykotun hedefi olan Singer şirketi, Amerikan Sefaretini bilgilendirerek şirketin menfaatlerinin sürdürülmesi için taleplerini ilettiler. Amerikan Sefareti ise şirkete karşı yapılan bu hareketin bir an evvel sonlandırılması hususunda Osmanlı Hariciye Nezareti'ne şikayetlerde bulundu.

Osmanlı Hükümeti, Singer şirketine karşı başlayan boykotu kontrol altına almaya çalıştı. Zira hükümet, boykotun başladığı yerlerde bulunan vali ve mutasarrıflara gönderdiği yazıda boykot eyleminin sonlandırılmasını, uyarılara rağmen devam edenler hakkında adli işlem başlatılmasını talep etmişti. Bu durum, Amerika Sefaretinin boykotun engellenmesine yönelik ısrarlı taleplerinin Osmanlı Hükümeti nezdinde karşılık bulduğunu göstermekteydi. Burada dikkat çeken husus yerel yöneticilerin tavırlarıydı. Zira yerel bürokrasinin Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği belgelerde boykotun varlığı reddediliyordu. Yerel makamların boykot hareketlerine bakışı hükümetle aynı çizgede değildi. Öyle anlaşılıyor ki Osmanlı Hükümetinin boykotu durdurma taleplerinin aksine Boykotaj Cemiyeti faaliyetlerini aynı şekilde devam ettiriyordu. Bunu Amerikan Sefaretinin gönderdiği şikâyet mektuplarından da anlamak mümkündür. Zira söz konusu yazılarda İzmir Boykotaj Cemiyetinin eylemlerinden sık sık yakını olarak boykot komitesinin kanunsuz işler yaptığı ve cemiyetin aslında hukuki dayanağının olmadığı dillendiriliyordu.

Singer boykotu, ülkedeki boykotaj ağının hareketli olduğunu bir kez daha göstermekte idi. Zira bir yerde başlayan bir boykot hareketi kısa sürede başka bölgelerde de görülmeye başlanıyordu. Bu durum Boykotaj Cemiyetinin, hareketin güç kazanmasında etkili olduğunu göstermektedir. Nitekim Singer boykotu İzmir ve havalisinde başlamışken kısa süre içerisinde Hüdavendigâr Vilayeti'ne sıçramıştı. Boykot ağı çeşitli kasabalarda dahi etkisini hissettirmişti.

Singer boykotu Osmanlı yerel makamları tarafından sürekli yalanlandı. Bu nedenle boykotun ne zaman sona erdiği net değildir. Boykot, Aralık 1910'da başlamış ve muhtemelen ara sıra alevlense de Haziran 1911'de sona ermiştir. Boykotun başarıya ulaşmış olup olmadığı ise kolay hesaplanacak bir durum değildir.

II. Meşrutiyet döneminde ortaya çıkan bütün boykotlarda olduğu gibi Singer'e karşı başlayan boykotta da İttihat ve Terakki iktidarında derinleşen milliyetçilik ve milli iktisat politikası etkili olmuştur. Osmanlı toplumu bu fikirler etrafında mobilize oldu. Bu bağlamda yer yer gayrimüslimlere ve fırsatını bulunca da imparatorluk içinde faaliyet gösteren yabancı şirketlere boykot uygulanarak toplumsal tepki su yüzüne çıkarıldı.

Sonuç olarak Osmanlı toplumunda Yunan boykotu çerçevesinde Amerikan şirketlerine karşı da bir boykot hareketinin başladığı açıktır. İzmir Boykotaj Cemiyeti tarafından örgütlenen bu tepkiler doğrudan ABD'ye karşı olmasa da ABD ile Osmanlı Hükümeti arasındaki ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

KAYNAKLAR

a. Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

- BOA, BEO, 3837/287728, 001-001, 11 Kanunuevvel 1326/22 Zilhicce 1328/24
Aralık 1910.
BOA, BEO, 3841/288036, 001-001, 20 Kanunuevvel 1326/1 Muharrem 1329.
BOA, BEO, 3841/288036, 002-001, 6 Kanunuevvel 1326/16 Zilhicce 1328/19
Aralık 1910.
BOA, BEO, 3841/288036, 003-001, 6 Kanunuevvel 1326/16 Zilhicce 1328/19
Aralık 1910.
BOA, BEO, 3841/288036, 004-001, 16 Kanunuevvel 1326/27 Zilhicce 1328.
BOA, DH.İD, 130/00001, 21-01.
BOA, DH.SYS, 22/01, 004-001, 14 Kanunuevvel 1326.
BOA, DH.SYS, 22/01-12, 001-001, 13 Kanunuevvel 1326.
BOA, DH.SYS, 22/01-12, 002-12, 11 Kanunuevvel 1326/22 Zilhicce 1328/24
Aralık 1910.
BOA, DH.SYS, 22/01-12, 03-01, 16 Kanunuevvel 1326.
BOA, DH.SYS, 22/1, 005-001, 9 Mart 1327/22 Mart 1911
BOA, DH.SYS, 22/1, 006-001, 20 Mart 1911
BOA, HR.SYS, 56/12, 006-01,02, 07-001, 3 Cemaziyelevvel 1329/19 Nisan
1327.
BOA, HR.SYS, 56/12, 010-001,002, 1 February 1911.
BOA, HR.SYS, 56/12, 13-002, 23 Kanunusani 1326/5 Şubat 1911.
BOA, HR.SYS, 56/12, 001-001,002-001, 2 Haziran 1911.
BOA, HR.SYS, 56/12, 0014-001,002, 2 Muharrem 1329/21 Kanunuevvel 1326.
BOA, HR.SYS, 56/12, 003-001, 5 Mart 1327/18 Mart 1911.
BOA, HR.SYS, 56/12, 004-001, Le 1er Fevrier 1911.
BOA, HR.SYS, 56/12, 013-001, 23 Kanunusani 1326/5 Şubat 1911.
BOA, HR.SYS, 56/12, 016-110,002, 17-001,002, 6 Kanunuevvel 1326.
BOA, HR.SYS, 56/12, 017-001,002, 018-001,002,003, 019-001,002,003, 16
Aralık 1910.
BOA, HR.SYS, 56/12, 020-001, 12 Cemaziyelevvel 1329/28 Nisan 1327/11
Mayıs 1911.
BOA, HR.SYS, 56/12, 13-002, 23 Kanunusani 1326/5 Şubat 1911.
BOA, HR.SYS, 56/12, 15-002. Tarih Yok.
BOA, HR.SYS, 56/12, 21-01, 02, 22-01.
BOA, HR.SYS, 56/12, 009-001,10-003, 4 Şubat 1911.

b. Araştırma ve İnceleme Eserleri

- Açıkses 2002 Erdal Açıkses, “Türk-Amerikan Münasebetlerinin Değerlendirilmesi”, *Türkler*, Cilt XIII, (Edt. Hasan Celal Güzel), Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 542-553.

- Adıyeke 2000 Ayşe Nühket Adıyeke, *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ahladi 2008 Evangelia Ahladi, “İzmir’de İttihatçılar ve Rumlar Yunan-Rum Boyutu (1908-1911)”, *Kebikeç*, 26, s. 175-200.
- Armaoğlu 1991 Fahir Armaoğlu, *Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri*, TTK Yayınları, Ankara.
- Çetinkaya 2004 Y. Doğan Çetinkaya, *1908 Osmanlı Boykotu Bir Toplumsal Hareketin Analizi*, İletişim Yay., İstanbul.
- Çetinkaya 2015 Yusuf Doğan Çetinkaya, *Osmanlı’yı Müslümanlaştırmak Kitle Siyaseti, Toplumsal Sınıflar, Boykotlar ve Milli İktisat (1909-1914)*, İletişim Yay., İstanbul.
- Ekinci 2003 İlhan Ekinci, “Hacı David Vapur Kumpanyası ve Amerikan Boykotu”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 9, s. 53-78.
- Elmacı 1997 Mehmet Emin Elmacı, “1908 Avusturya Boykotunda Liman İşçileri”, *Kebikeç*, Sayı:5, s. 155-162.
- Erhan 1998 Çağrı Erhan, “1830 Osmanlı-Amerikan Antlaşması’nın Gizli Maddesi ve Sonuçları”, *Bellekten*, Cilt LXII, Sayı 234, s. 457-465.
- Fendoğlu 2002 Hasan Tahsin Fendoğlu, *Modernleşme Bağlamında Osmanlı-Amerika İlişkileri*, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Godley 2006 Andrew Godley, “Selling the Sewing Machine Around the World: Singer’s International Marketing Strategies, 1850–1920”, *Article in Enterprise and Society*, (March 2006), s. 266-301.
- Güneş 2010 Günver Güneş, “Taşradan Meşrutiyet’e Bakış: II. Meşrutiyet Döneminde Aydın Sancağı (1908-1918)”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Yıl 6, Sayı 11, s. 5-44.
- Hüseyin Kazım 1330 Hüseyin Kazım, *Rum Patrikhanesine Açık Mektub, Boykot Müslümanların Hakkı Değil Midir?*, Yeni Turan Matbaası, İstanbul 1330/1914.
- Kara 2006 Adem Kara, “Osmanlı Devleti-ABD Ticari İlişkileri”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 2, s. 35-49.
- Kasapoğlu Akyol 2017 Pınar Kasapoğlu Akyol, “Geçmişten Günümüze Yaygın Eğitimde Singer Dikiş Kursları Aracılığıyla Kadın Halk Eğitimi”, *Dört Öge*, Yıl 5, Sayı 11, s. 153-168.
- Kayapınar 2017 Selda Kayapınar, “1830 Osmanlı-ABD Ticaret Antlaşması Öncesi Amerika’nın Diplomasi Girişimleri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 51, s. 39-56.
- Kerimoğlu 2006 Hasan Taner Kerimoğlu, “1913-1914 Rumlara Karşı Boykot ve Hüseyin Kazım Bey’in Bir Risalesi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, V/13, s. 91–107.
- Kişi 1996 Şule Sevinç Kişi, “Avusturya ve Bulgaristan’a Karşı İzmir’de 1908 Boykotu”, *Tarih ve Toplum*, Cilt 26, Sayı 152, s. 68-78.
- Koraltürk 2011 Murat Koraltürk, *Erken Cumhuriyet Döneminde Ekonominin Türkleştirilmesi*, İletişim Yay., İstanbul.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

- Köprülü 1987 Orhan Köprülü, “Tarihte Türk-Amerikan Münasebetleri”, *Bellekten*, Cilt LI, Sayı: 200, Ağustos, s. 927-946.
- Köse 2004 Osman Köse, “Osmanlı-Amerikan İlişkilerinde Bir Kriz: Hacı David Vapur Kumpanyası Boykotu (1911)”, *Bellekten*, Cilt 68, Sayı:252, s. 461-482.
- Kurat 1959 Akdes Nimet Kurat, *Türk-Amerikan Münasebetlerine Kısa Bir Bakış (1800-1959)*, Doğan Limited Şirketi Matbaası, Ankara.
- Manastırlı İsmail Hakkı ve Sirozlu Eşref Edib 1324a Manastırlı İsmail Hakkı-Sirozlu Eşref Edib, “Mevaiz Ders-51”, Sırat-ı Müstakim, Sayı:19, Kanunuevvel 1324/Aralık 1908, s. 304.
- Manastırlı İsmail Hakkı ve Sirozlu Eşref Edib 1324b Manastırlı İsmail Hakkı - Sirozlu Eşref Edib, “Mevaiz Ders-51”, Sırat-ı Müstakim, Sayı:20, Kanunuevvel 1324/Aralık 1908, s.319-320.
- Matbuat-ı İslamiye 1326 “Matbuat-ı İslamiye”, *Sırat-ı Müstakim*, Cilt 4, Sayı 88, 29 Nisan 1326/12 Mayıs 1910, s. 179.
- Morgenthau 2005 Henry Morgenthau, *Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsü*, Çev. Atilla Tuygan, Belge Yayınları, İstanbul.
- New York'daki Singer 1882 *New York'daki Singer Kumpanyasının V. S. Vaybireting Şatıl tesmiye olunan hakiki Singer Dikiş makinelerinin suret-i istimalini hâvi talimatname*, Memalik-i Osmaniye-i Şahane için resmen tanınmış fabrika markası. Fi 13/25 Kanun-i Evvel 1882 tarihinde takdim kılınmıştır, İstanbul.
- Nowland 2016 Robert Nowland, *The Game of United States Diplomacy Within the Ottoman Empire: How the United States' Interests in the Ottoman Empire Delayed its Entrance into the Great War*, A Senior Thesis Submitted to the Faculty of the Department of History In Candidacy for the Degree of Bachelor of Arts in History, (http://libres.uncg.edu/ir/unca/f/r_nowland_outbreak_2016.pdf)
- Singer Dikiş Makinesi 1928 *Singer Dikiş Makinesi Kumpanyası'nın Ankara Şubesi tarafından Maarif Vekaleti Mütercimi Nurullah Ataç'a Adına Düzenlenen Taksit Makbuzu*, 29.9.1928.
- Singer Kumpanyasının *Singer Kumpanyasının Santral Bubin (Central Bobbin - Büyük Masuralı) tesmiye olunan 15. sınıf dikiş makinesinin suret-i istimaline mahsus talimatname*, İstanbul, tarihsiz.
- Singer Makineleri 1906 “Singer Makineleri”, *Servet-i Fünun*, Cilt 32, Sayı 808, 18 Ekim 1906/5 Teşrinievvel 1322, s. 28-31.
- Şahin 2017 Gürsoy Şahin, “Sultan II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı ABD İlişkilerine Farklı Bir Bakış: Amerika'nın Keşfinin 400'üncü Yıldönümü Etkinlikleri ve Osmanlı Devleti”, *Tarihin*

- Peşinde-Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 9, Sayı. 8, Ekim, s. 117-160.
- Şehbal 1326 *Şehbal*, Sayı 23, 15 Temmuz 1326/29 Temmuz 1910, s. 462.
- Toprak 1988 Zafer Toprak, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Reklamcılık”, *Boğaziçi*, Sayı: 2, s. 22-29.
- Toprak 1995 Zafer Toprak, *Türkiye’de Ekonomi ve Toplum (1908-1950) Milli İktisat-Milli Burjuvazi*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- Toprak 2012 Zafer Toprak, *Türkiye’de Milli İktisat 1908-1918*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Yağız ve Ağır 2017 Burcu Yağız - Aygül Ağır, “XIX. Yüzyıl Sonu İstanbul’unda Batılı Tüketici Ürünlerinin Dolaşıma Girdikleri Kanallar ve Yaratıkları Hareketlenmeler: Şark Ticaret Yıllıkları Üzerinden Bir Araştırma”, *Tasarım+Kuram*, Sayı 24, s. 31-53.
- Yakut 2020 Kemal Yakut, “İttihad-ı Anasırdan Husumete: 1914 Rum Göçü”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 50, s. 13-46.

SUMMARY

The purpose of the study was to investigate the boycott beginning against the American Singer Manufacturing Company in İzmir and its neighbourhood in 1910. The data obtained from the archival sources showed that boycott movement begun against the Singer at the end of the year 1910 continued until the summer months of 1911 in İzmir and its neighbourhood. Rather than directly against the USA, the boycott shaped in the scope of the Greek boycott beginning due to Crete issue. A big part of the company employees working in İzmir and its neighbourhood consisted of Greeks and Ottoman Greeks. Negative attitude of the Singer against the demand of İzmir Boykotaj Cemiyeti (İzmir Boycott Association) for the dismissal of Greek citizens due to the Greek boycott caused the boycott against the company. Although the boycott began against the Greeks, the Ottoman Greeks were also affected from this situation. There were Greeks who were the Ottoman citizens among the company representatives.

The data obtained from the archival sources demonstrated that local boycott association had a huge impact on the start of the boycott. İzmir Boykotaj Cemiyeti (İzmir Boycott Association) was insisted on the issue of dismissal of Greek employees by applying pressure on the agencies and stores of the Singer company in İzmir and its neighbourhood. Even making collections of the Singer employees was prevented. Interferences to the stores were increased during this period. The Singer company that was the target of the boycott sent requests for maintaining the company benefits by informing the American Embassy. The American Embassy made a claim to the Ottoman Ministry of Foreign Affairs on the issue that this movement carried out against the company has to be ended immediately.

The Ottoman Government tried to keep the boycott started against the Singer

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

company under control. The government requested in a official writing sent to the governor that boycott movement has to be ended in the places where it started and a procedural action should be taken against the ones still carrying out in spite of the warnings.

This situation showed that persistent request of the American Embassy about preventing the boycott had a response in the presence of the Ottoman Government. Here, the important point was the attitudes of the local governors. In the documents that the local bureaucracy sent to the Ministry of Internal Affairs, the presence of the boycott was rejected. The local authorities' point of view regarding the boycott movements was not in line with the government. It is understood that boycott association continued its activities in a similar way in contrast to the Ottoman Government's requests for stopping the boycott. It is possible to understand this also from the letters of complaint sent by the American Embassy. In the mentioned official writings, it was expressed by frequently complaining about the activities of İzmir Boykotaj Cemiyeti (İzmir Boycott Association) that the boycott committee performed illegal activities and the community did not actually have a legal basis.

The Singer boycott showed once again that the boycott boykotaj network in the country was dynamic. A boycott movement that began in a place started to be seen in other places in a short period of time. This case showed that boycott association was influential in strength gaining of the movement. Even though it started in İzmir and its neighbourhood, the Singer boycott sprang up in Hüdavendigâr Province in a short time. The boycott network made its influence felt even in several towns.

The Singer boycott was refuted consistently by the Ottoman local authorities. For this reason, when the boycott ended was not clear. The boycott began in December 1910 and ended probably in June 1911 even though it occasionally flared up. It is not an easy case to figure out whether the boycott succeeded or not.

As in all the boycotts emerging during the Second Constitutional Period, nationalism and national economy policy that intensified in the İttihat ve Terakki (Union and Progress) Government were influential also in the boycott against the Singer. The Ottoman society mobilised around these ideas. In this sense, the social reaction was revealed through boycotting the non-muslims from time to time and also the foreign companies acting in the empire when an opportunity was found.

Consequently, it is obvious that a boycott movement began also against the American companies within the scope of the Greek boycott in the Ottoman society. Even though these reactions organised by İzmir Boykotaj Cemiyeti (İzmir Boycott Association) were not directly against the USA, it caused tension in the relations between the USA and the Ottoman Government.

EKLER

Ek-1 Singer Şirketi'ne Karşı İzmir ve Havalisinde Başlayan Boyuta Dair ABD Sefaretinden Gelen Şikâyet Mektubunun İlk Sayfası

AMERICAN EMBASSY,
CONSTANTINOPLE.

No.144. December 16, 1910.

Mr. Minister:-

I have the honor to inform Your Excellency that our Consul at Smyrna reports the serious interference on the part of the boycott committees with the business of the Singer Sewing Machine Company. It appears that the Boycott Committee refuses to permit the traveling salesmen of the Singer Sewing Machine Company, who may be Hellenic subjects, to make sales or collection of money due. The Consul has made several efforts to arrange this matter through the local authorities at Smyrna, but the authorities in question seem either unwilling or powerless to take any decided action.

Some weeks ago, two members of the local Boycott Committee called at the office of the Singer Sewing Machine Company, and requested the Manager to dispense with the services of all Greeks employed by the Company; particularly,

with

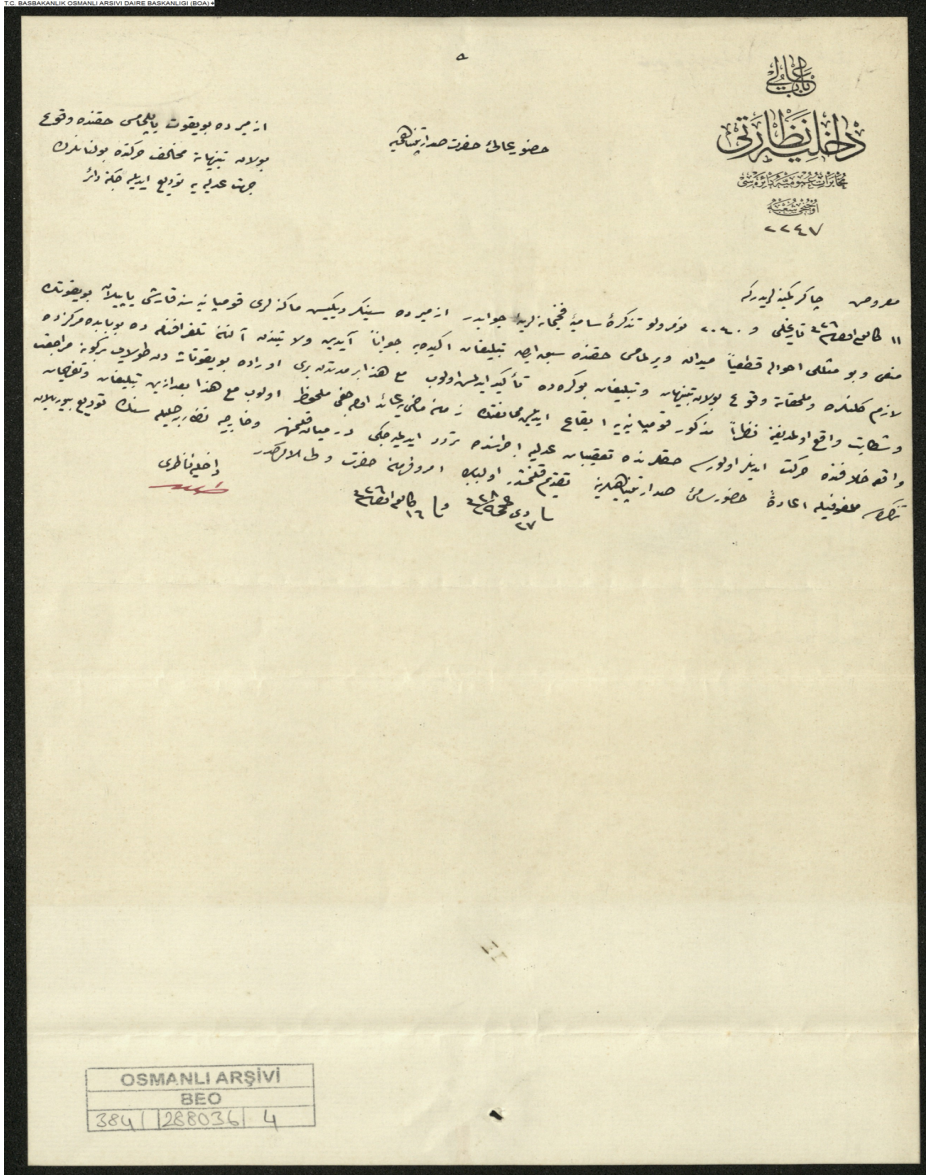
His Excellency
Rifaat Pasha,
Minister for Foreign Affairs,
etc. etc. etc.
Sublime Porte.

HR SYS 56/12 2 völe 18

BOA, HR.SYS. 56/12, 018-001, 16 Aralık 1910.

İzmir ve Havalisinde Amerikan Singer Manufacturing Company'ye Karşı Boykot Hareketi (1910-1911)

Ek-2 İzmir'de Boykotun Önlenmesi Hakkında Gönderilen Uyarılara Muhalif Hareket Edenlerin Adli Makamlara Sevk Edilmesine Dair

BEO.003841.288036.004

BOA, BEO, 3841/288036, 004-001, 16 Kanunuevvel 1326.